

Töprengés szoftverügyben

Mikor lesz elegendő könyvtári témájú mikroszámítógépes program hazánkban? A kérdést kezelhetjük költői kérdésként is, de ha a mögötte levő *tömeges igényre* gondolunk, nyomban súlya van. Ezt az igényt nem a távoli jövőben, hanem azonnal figyelembe kell venni, és a lehető leggyorsabban, a legolcsóbban, a legjobb programokkal ki kell elégíteni.

Mindezek annak kapcsán jutottak eszembe, hogy az Országos Oktatástechnikai Központ több más szervezet közreműködésével 1985. november 12-én országos szoftverbemutatót rendezett könyvtári célú mikroszámítógépes programokból [1].

A kb. 140–150 résztvevő bizonyítja az előbb említett tömeges igényt. Aki ismeri a szervezést, tudja, hogy többen jelentek meg a rendezvényen, mint ahány meghívót kiküldtek. Ebből is látszik, hogy *reális, társadalmi* igényről van szó. Ha pedig így van, akkor ezzel szembe kell nézni és cselekedni kell. Kik az illetékesek ez ügyben? A könyvtárügy hivatalos vezetése és a társadalmi szervezetek egyaránt. S hogy kinek mi a feladata, azt döntse el az eddigi gyakorlat.

Próbáljuk meg elvi oldalról közelíteni a problémát. Kezdjük azonnal a szoftverkérdéssel! Milyen forrásból származhatnak könyvtári célú programok? Véleményem szerint elsősorban három terület jöhet számításba.

Először is a *hivatalos*, állami irányítás által támogatott *szervezetek, intézmények*, ahol megrendelésre, országos terjesztésre készülhetnek programok. Információ hiányában nem beszélek arról, hogy milyen lépések történtek az ügyben. A rendezvényen az OSZK fejlesztési osztályának szakemberei által bemutatott TUDOR programcsalád az OMFb támogatásával készült, de mint ott elhangzott, gmk-formában, és ha elkészül, a könyvtáraknak meg kell vásárolniuk. (Az eddigi információk szerint nem olcsó.)

Készülhetnek programok a különböző *gmk-k* és egyéb *polgárjogi társulások* szakembereinek a bevonásával. Hazánkban az 1984-es adatok szerint mintegy 54 ilyen működött [2], de programjaik között kevés a kifejezetten könyvtári célú termék. Azóta nyilván több is van. A sokszor elhangzott információ szerint Magyarország a szoftverkészítésben nagyhatalom; joggal elvárható, hogy a programkészítés tematikája kiterjedjen az ipar, az adminisztráció stb. területén kívül a könyvtári célokra is. Ezzel a forrással kapcsolatban két fenntartásom is van. Mindkettő tényeken alapul. Az első: minden ilyen szerv erősen üzleti érdekeltsgű, tehát drágán dolgozik. A hazai, szegény könyvtárak számára min-

denképpen. A másik: nem vitatható, hogy a gmk-ban jó számítástechnikai szakemberek vannak, de ők nem könyvtárosok. Ebből eredően a könyvtárszakmai feltételeknek kevésbé tudnak megfelelni. Erre van is példa. Az említett bemutató katalógusában több program is található, amelyet jó szándékú számítástechnikai szakemberek készítettek, de a szakmai ismeretek hiánya használhatóságuk értékét csökkenti.

A harmadik forrás a *kreatív könyvtárosok* — egyelőre kicsiny — rétege. Tapasztalatból állíthatom azonban, hogy mégis ez lehet a legbővebben eredő forrás. Ezeket a könyvtárosokat kell támogatni, programjaikat "menedzselni" több szempontból is. Vagyis a számítástechnikai szakemberek bevonásával *teamekbe* szervezni, kész programjaikat terjeszteni. (A terjesztésről később bővebben is teszek néhány javaslatot.)

A rendezvényen az érdeklődők több programot is láthattak, melyek reális, konkrét könyvtári munkafeladatokat oldottak meg. Tetszést aratott az Országos Oktatástechnikai Központ kölcsönzési programja, amely az audiovizuális anyagokat is forgalmazó iskolai, közművelődési, szakmai könyvtárakban módosítás nélkül használható. Csak könyvet kölcsönző gyűjteményekben pedig kisebb átdolgozással alkalmazható. A programkészítés folyamatának a modellje is lehet ez a szoftver, mert a rendelő könyvtár igényeinek figyelembevételével, számítástechnikai és könyvtári szakemberekből álló team készítette.

A kreatív könyvtárosok létezésére példa a Körmentői Városi Könyvtár: munkatársai saját készítésű programjaikkal jöttek a rendezvényre. Az általuk készített és bemutatott programok valóban a könyvtári munkát segítik. A hálózati statisztikát feldolgozó program a könyvtári tevékenység egyik legnehezebb feladatát oldja meg. (Érdemes lenne minél előbb országosan elterjeszteni.) A dokumentumleírást végző program ugyancsak sok munkától mentesítheti a feldolgozó könyvtárosokat. A körmentiek tevékenysége arra is példa, hogy nem siránkozni kell, és felülről várni a pénzt, útmutatást, szakmai segítséget. Bizonyíték arra, hogy a hazai könyvtárügy fejlődésének ma is él az a gyakorlata, hogy mindenre lehet pénzt szerezni, amit a kreatív könyvtárosok meg akarnak valósítani. Bizonyíték, hogy ha értelmes, hasznos célra kérnek támogatást, a fenntartók sem zárkoznak el.

A Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola (Szombathely) könyvtártanszékén fejlesztett oktatási program újabb illusztráció ahhoz, hogy az oktatásban is jól használható a mikroszámítógép. Az ETO

tanulását, gyakorlását bemutató program példaként állhat a könyvtárosképzést végző intézmények előtt.

Láttunk még programokat a nyelvtanulás segítésére, a könyvtár szolgáltatásainak propagandájára. Az időhiány miatt a katalógusban szereplő programoknak csak egynegyedét nézhették meg az érdeklődők [3].

Az is bizonyos, hogy bármilyen átfogó is volt a szervezés (a műszaki könyvtárhálózatra nem terjedt ki), sok könyvtár, könyvtáros nem jelentette be saját fejlesztésű programjának bemutatását. Kétségtelenül több van, mint amennyiről a széles szakmai közvélemény tud. Ez a feltételezés sugallja a következő javaslatot a kész szoftverek propagandájának, terjesztésének megszervezéséről.

A szoftverterjesztésről

A tények, tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a mikroelektronikai forradalom előszele elérte a hazai könyvtárakat. Az igény a mikroszámítógépekre napról napra nő, s a több oldalról érkező ösztönzés hatására egyre többen készítenek programokat. Ez jó jel. De a töretlen fejlődésnek gátat szabhat, esetleg szervezetlenséget szülhet, ha sürgősen nem történik határozott központi intézkedés a szoftverkészítés, -készíttetés és -terjesztés megszervezésére. A szoftverek ára ma még bizony elég magas, s ezeket az árakat (egyrészt azért, mert irreálisak) valóban nem tudják a könyvtárak megfizetni. További elemzés helyett inkább a tennivaló: *országosan szervezett csatornába kell terelni a terjesztést.* Ha a Könyvtárellátó Főosztály nem tudja vállalni, szolgáltatásai körébe bevonni a szoftverterjesztést, a már működő ötven-száz gmk közül bizonyára akadna, amely vállalná ezt a munkát. Előtte azonban kataszterbe kellene foglalni azokat a könyvtárosokat és programkészítőket, akiknek már van programjuk vagy szándékoznak készíteni. A szerzői jogok megvételeivel — és egyéb jogi kérdések tisztázásával — meg lehetne szervezni a terjesztést. S ezzel a szervezettséggel a mainak a töredékére lehetne csökkenteni az árakat.

Az MKE Audiovizuális Bizottságának a gödöllői vándorgyűlésen elhangzott és írásba foglalt javaslatára hivatkozom, melyet a bizottsági ülésen résztvevők egyetértése alapján az alábbiakban fogalmaztak meg:

1. A könyvtári számítógépes információ terjesztése céljából a könyvtári szaklapok közöljenek több cikket, tanulmányt, illetve indítsanak külön rovatot erről a témáról.
2. Létre kell hozni egy országos adatbankot, ahol az intézmények és magánszemélyek által készített

könyvtári célú programok megtekinthetők lennének.

3. Időszakonként — az idei évben minél előbb — az érdekelt intézmények és társadalmi szervezetek (MKE) szervezzenek szoftverbemutatót az elkészült könyvtári programokból.

Véleményem szerint a javaslatok megvalósítása sokat segíthetne a jelenlegi helyzeten, jó irányba tekelhetné az ügyet, lökést adhatna a mikroszámítógépek könyvtári használatának.

Végül még néhány szót a szoftverbemutatóról. Az ott tapasztalt érdeklődés bizonyítja, hogy a könyvtárak szeretnék használni a mikroszámítógépeket. Azt, hogy jelenleg hány könyvtárban van erre valóban lehetőség, magyarul hány könyvtárnak van számítógépe, kevesen tudják. Ugyanis a közművelődési könyvtárak éves statisztikai adatjelentése erre nem kérdez. A fejlődésnek és a segítségnyújtásnak alapja az is, hogy legyen információ arról, mennyi és milyen típusú mikroszámítógép van a könyvtárakban.

Az ügykapcsán felvetődik a programok dokumentálásának kérdése. Az említett katalógus erre is példát szolgáltatott az alkalmazott formával. Lehet, hogy nem ez lesz a végleges, de az összeállítók megpróbálták tenni valamit.

A könyvtári számítógépesítési program — ha van ilyen írásban, vagy még csak elképzelés — elindítása, megvalósítása állami és társadalmi feladat. A hálózati központok és társadalmi szervezetek együttes, összehangolt munkájára van szükség, hogy a mikroszámítógép használata elterjedjen a hazai könyvtárakban. A társadalmi szervezetek reagáltak is, hiszen — az előző éveket nem tekintve — az 1985. évi könyvtáros-vándorgyűlésen több szekcióban, bizottságban is napirenden volt a téma. A könyvtárügy hivatalos vezetése és a társadalmi hajtóerő közösen munkálkodhatnak a szükséges tennivalókon. Egy ilyen "kis lépésnek" tekinthető ez a szoftverbemutató is.

Jegyzetek

- [1] A rendezvényt az Országos Oktatástechnikai Központ és a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Audiovizuális Bizottság a NOVOTRADE RT támogatásával szervezte. (Helye: Budapest XIII., Victor Hugo u. 18–20., az MTA SZTAKI előadóterme.)
- [2] Dobay Péter: Mikroszámítógépes programkatalógus. LSI Alkalmazástechnikai Tanácsadó Szolgálat. Pécs, 1985. (Forgalmazók címjegyzéke.)
- [3] Könyvtári programok katalógusa. Összeállította: Radnai Zsuzsanna, Szabóné Mészáros Edit. Veszprém, Országos Oktatástechnikai Központ, 1985. 18 p.

Tóth Dezső
(OOK)